

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ ЗАЛУЧЕННЯ ДОБРОВОЛЬЧИХ ФОРМУВАНЬ ДО ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Ігор Олегович ЦИБУЛЬНИК,

*докторант відділу аспірантури (ад'юнктури)
і докторантури Харківського національного
університету внутрішніх справ*

У сучасних умовах національної безпеки та оборони держави значна увага приділяється розвитку системи територіальної оборони, зокрема залученню добровольчих формувань. Актуальність теми обумовлена необхідністю правового врегулювання адміністративних процедур, що забезпечують ефективну інтеграцію добровольців у структуру територіальної оборони. Законодавчі механізми визначають правила, порядок і умови такого залучення, забезпечуючи баланс між державним контролем та активною участю громадян у забезпеченні безпеки.

Законодавче врегулювання діяльності добровольчих формувань територіальної оборони є ключовим аспектом забезпечення ефективного функціонування системи національного спротиву. Основою правового регулювання є Закон України «Про основи національного спротиву», що визначає загальні принципи організації та виконання завдань територіальної оборони. Він встановлює правові механізми залучення громадян до складу добровольчих формувань, їхню правосуб'єктність, права та обов'язки, а також взаємодію з державними структурами. З метою належної організації процесу залучення добровольців розроблено низку підзаконних актів, які деталізують адміністративні процедури реєстрації, порядок діяльності та механізми контролю. Зокрема, нормативні документи регламентують, що добровольчі формування створюються при територіальних громадах та діють у межах визначеної юрисдикції, виконуючи завдання територіальної оборони відповідно до визначених директив. Основним координатором діяльності цих підрозділів виступають Збройні Сили України у взаємодії з органами місцевого самоврядування та військовими адміністраціями, що забезпечує централізований підхід до управління та контролю.

Процедура реєстрації добровольчих формувань передбачає чіткий алгоритм дій, що включає подання заяви до компетентного органу, проведення перевірки особи заявника та ухвалення відповідного рішення про зарахування до складу формування[1]. Кандидати проходять спеціальну перевірку щодо наявності судимостей, стану здоров'я та інших критеріїв, що можуть впливати на їхню здатність виконувати завдання територіальної оборони. Після схвалення заявки добровольці проходять первинну підготовку, що включає теоретичні та практичні заняття, спрямовані на набуття навичок тактичної підготовки, володіння зброєю та медичної допомоги. Важливим аспектом адміністративного регулювання є порядок проходження служби. Після успішного завершення підготовчого етапу добровольці підписують контракт, який визначає їхні обов'язки, тривалість служби

та відповідальність за порушення дисципліни. В процесі виконання завдань територіальної оборони вони зобов'язані дотримуватись військових статутів та внутрішніх правил, що забезпечує підтримку організованості та належного рівня взаємодії між підрозділами[2]. Крім того, передбачено регулярні навчання та перевірки бойової готовності, що сприяє підтримці належного рівня професійної підготовки. Матеріально-технічне та фінансове забезпечення добровольчих формувань здійснюється за рахунок державного бюджету, місцевих ресурсів, а також можливої підтримки з боку волонтерських та благодійних організацій. Важливою складовою є забезпечення добровольців відповідною амуніцією, технікою та засобами зв'язку, що підвищує ефективність виконання завдань. Окреме місце займає механізм соціальних гарантій для добровольців, який передбачає можливість отримання медичного забезпечення, страхування життя та інші види підтримки[3]. Проте рівень фінансування таких формувань нерідко залежить від місцевих можливостей, що може створювати певні дисбаланси в ресурсному забезпеченні різних територіальних підрозділів.

На наше переконання, адміністративні процедури відіграють важливу роль у забезпеченні правопорядку під час залучення добровольчих формувань до територіальної оборони. Чітке регулювання процесу реєстрації, проходження служби та матеріального забезпечення дозволяє підтримувати високий рівень організованості та ефективності діяльності підрозділів. Водночас існує необхідність удосконалення правових норм, що регулюють ці процеси, зокрема у частині визначення статусу добровольців, механізмів фінансування та взаємодії з державними органами, що сприятиме підвищенню обороноздатності держави в умовах сучасних викликів.

Залучення добровольчих формувань до територіальної оборони є важливим елементом системи національної безпеки, однак чинне правове регулювання цього процесу залишається недостатньо розвиненим. Наявні законодавчі акти окреслюють загальні принципи функціонування добровольчих формувань, проте не містять детальних механізмів взаємодії між державними структурами та добровольцями[4]. Відсутність чітких адміністративних процедур щодо координації дій між добровольчими підрозділами, місцевими органами влади та Збройними Силами України ускладнює управління та оперативне реагування на кризові ситуації. Це може призводити до розбіжностей у виконанні завдань, затримок у прийнятті рішень та неузгодженості дій на місцевому рівні. Фінансування добровольчих формувань залишається ще однією критичною проблемою. Попри передбачені законодавством механізми державної підтримки, на практиці значна частина матеріально-технічного забезпечення лягає на плечі волонтерських організацій та місцевих бюджетів. Це створює нерівномірність у фінансуванні різних підрозділів, залежно від економічних можливостей регіонів. Відсутність гарантованого державного фінансування може призводити до нестачі необхідного оснащення, що безпосередньо впливає на боєздатність та ефективність виконання завдань добровольцями. Окрім цього, відсутні чіткі механізми державного контролю за розподілом та використанням отриманих ресурсів, що може стати причиною неефективного управління фінансовими та матеріальними активами. Юридичний статус добровольців

залишається ще однією важливою проблемою, яка потребує негайного вирішення. Відсутність чітко визначеного правового становища учасників добровольчих формувань створює труднощі у питанні соціальних гарантій. Добровольці не завжди мають доступ до медичного страхування, грошових компенсацій та інших соціальних пільг, передбачених для військовослужбовців. Це ставить їх у невигідне становище порівняно з офіційно мобілізованими особами, незважаючи на виконання аналогічних завдань у сфері територіальної оборони. Окрім цього, незрозумілим залишається питання правової відповідальності добровольців під час виконання ними бойових або охоронних завдань, що може створювати ризики правових колізій. Однією з найбільш дискусійних тем залишається легалізація озброєння добровольчих формувань. Процедура отримання, зберігання та використання зброї добровольцями регулюється неоднозначно, що може викликати певні ризики. Відсутність єдиної процедури контролю за обігом зброї в добровольчих підрозділах створює загрозу неналежного використання або втрати матеріальних засобів. Водночас недостатня кількість затверджених нормативних документів щодо застосування зброї добровольцями може ускладнювати їхню оперативну діяльність у критичних ситуаціях.

Удосконалення адміністративних процедур є необхідною умовою підвищення ефективності залучення добровольців до територіальної оборони. Насамперед слід внести зміни до нормативно-правової бази, які б детально регламентували порядок взаємодії добровольчих формувань з органами державної влади та військовими структурами. Встановлення чітких процедур прийняття рішень, координації дій та розподілу обов'язків дозволить уникнути дублювання функцій і підвищить загальну ефективність управління територіальною обороною. Також необхідно впровадити єдину електронну систему реєстрації добровольців, яка спростить процедуру їхнього залучення, дозволить централізовано вести облік особового складу та оптимізує систему комунікації між різними підрозділами[5]. Соціальний захист добровольців є важливим аспектом, який потребує системного вирішення. Запровадження програм страхування життя та здоров'я, передбачення грошових компенсацій та можливостей подальшої професійної адаптації після завершення служби сприятиме підвищенню мотивації та залученню більшої кількості громадян до територіальної оборони. Також необхідно розширити державну підтримку добровольців через механізми соціального забезпечення, що включатиме медичну допомогу, пенсійне забезпечення та правовий захист. Фінансування територіальної оборони має стати пріоритетним напрямом державної політики. Необхідно запровадити чітку систему державного фінансування добровольчих формувань із прозорими механізмами розподілу ресурсів. Це дозволить уникнути диспропорцій у матеріально-технічному забезпеченні різних регіонів та забезпечити всіх добровольців необхідним спорядженням та оснащенням. Важливим етапом реформування має стати розробка програм державно-приватного партнерства для залучення додаткових фінансових ресурсів та матеріальної допомоги з боку громадських організацій. Одним із ключових завдань залишається розробка чіткої процедури регулювання обігу зброї серед добровольчих формувань. Встановлення прозорих критеріїв отримання, обліку та викорис-

тання озброєння сприятиме зниженню ризиків зловживань та забезпеченню належного контролю за військовим оснащенням добровольців. Важливо передбачити відповідальність за порушення правил поведження зі зброєю та механізми її повернення після завершення служби. Це дозволить не лише врегулювати правовий статус добровольців, а й забезпечити їхню відповідність міжнародним стандартам військової дисципліни.

Ми вважаємо, що комплексне реформування адміністративних процедур залучення добровольчих формувань до територіальної оборони є необхідним для зміцнення обороноздатності держави. Запровадження ефективних механізмів управління, фінансування та соціального захисту добровольців сприятиме підвищенню їхньої боєздатності, а також посиленню координації між різними рівнями управління територіальною обороною. Вдосконалення правового регулювання цього процесу дозволить забезпечити належний рівень організації добровольчих підрозділів, що стане важливим фактором у формуванні стійкої системи національної безпеки.

Отже, аналіз адміністративних процедур залучення добровольчих формувань до територіальної оборони свідчить про їхню важливу роль у забезпеченні національної безпеки. Однак, наявні проблеми у правовому регулюванні вимагають подальшого вдосконалення законодавчих норм, спрямованих на спрощення процедур реєстрації, соціальний захист добровольців та підвищення рівня координації між державними органами. Запровадження комплексного підходу до регулювання діяльності добровольчих формувань дозволить підвищити ефективність територіальної оборони та зміцнити обороноздатність держави.

Список використаних джерел:

1. Біла І. В. Адміністративно-правові засади функціонування територіальної оборони України. *Юридична наука і практика*. 2023. № 4. С. 56–63.
2. Гриценко О. П. Добровольчі формування територіальної громади: правовий статус та особливості залучення до територіальної оборони. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. № 3. С. 112–119.
3. Закон України «Про основи національного спротиву» від 16.07.2021 № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20>
4. Козак В. М. Організаційно-правові механізми забезпечення територіальної оборони: адміністративний аспект. *Держава і право*. 2024. № 1. С. 87–93.
5. Кузьменко П. Юридичні аспекти управління добровольчими формуваннями у системі територіальної оборони. *Науковий вісник публічного права*. 2023. № 5. С. 135–141.